

SABORNICA U POREČU

KROZ IZLOŽBENE DVORANE

I dvorana – Ovdje su prikazana zbivanja 1860. g. koja su prethodila velikom saboru. Karta hrvatskih zemalja pokazuje, da je Hrvatska 60-tih godina XIX st. bila politički razjedinjena. Pored banske Hrvatske postoji još uvijek i Vojna Krajina u koju je uključen velik dio hrvatskih zemalja, dok Istra i Dalmacija imaju svaka zasebnu austrijsku upravu.

Još od kraja 1859. i početka 1860. g. izbijale su u Zagrebu demonstracije, koje su obično završavale s napadajima na grbove sa carskim orlovima. Demonstracije su bile uperene protiv svih suradnika apsolutizma, a 28. XI omladina je protjerala njemačke glumce iz kazališta.

U pojačanom carevinskom vijeću naše su zemlje zastupali Strossmayer, Vraniczany i Borelli. Pred vijećem Strossmayer se zalagao za federalizam i tu je pokrenuo pitanje sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom.

Nakon objavljivanja »Listopadske diplome« sastala se u Zagrebu banska konferencija, koja priprema saziv hrvatskoga sabora.

Godine 1860. (1. X) počinje u Zagrebu izlaziti dnevnik »Pozor«.

II dvorana – Dne 26. II 1861. g. izdanje »Veljački patent« kao neka vrsta tumača za provedbu »Listopadske diplome«. Car je sazvaio sabor na zasjedanje i svojim pismom od 26. II odredio mu i njegove najvažnije zadatke.

Izbori za sabor obavljani su po izbornom redu koji je davao pravo glasa neznačajnom dijelu stanovništva (2%). U sabor je došao velik broj velikaša i virilista na osnovu banskih poziva, dok su izabrani zastupnici bili snabdjeveni punomoćima.

Na prvoj saborskoj sjednici instaliran je ban Šokčević, položivši istu prisegu kao i Jelačić 1848. godine.

Sabor, konstituiran u pet odsjeka, odmah se obratio kralju adresom u kojoj značajno mjesto zauzima zahtjev za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom. Još prije sastanka Hrvatskog sabora obnovljen je ustavni život u hrvatskim županijama.

III dvorana – Zamašan rad hrvatskog sabora 1861. godine obuhvatio je čitav niz najrazličitijih problema. Saborske rasprave i zaključci upućuju na veoma raznoliku i značajnu djelatnost.

Sabor je gotovo jednoglasno zaključio da se jezik u trojednici proglasi »jugoslavenskim«.

Naročito je bila živa debata o Vojnoj Krajini. Na molbu sabora vladar je odredio da Krajina pošalje svoje zastupnike u sabor, ali se oni imaju vratiti svojim kućama, čim sabor završi raspravu o državnopravnim pitanjima.

Sabor se zalaže za teritorijalnu cjelokupnost hrvatskih zemalja, a podupire i zahtjeve vojvođanskih Srba. Od posebnog je značaja saborski Zak. čl. XXXI o ravnopravnosti Hrvata i Srba.

Raspravlja se i pitanje utemeljenja jugoslavenske akademije i jugoslavenskoga sveučilišta.

Centralni i najznačajniji predmet saborskog raspravljanja je pitanje državnopravnog položaja Hrvatske prema Ugarskoj i Austriji. Na tim se pitanjima dijele mišljenja, otkrivaju drugačiji stavovi i formuliraju politički programi koji znače početak formiranja novih stranačkih grupacija. U saborskim raspravama sudjeluje velik broj zastupnika čija imena će dominirati hrvatskom politikom nekoliko idućih decenija: Strossmayer, Rački, Starčević, Kvaternik, Vrbančić, Sulek, Kušlan, Perkovac, Mažuranić, Mrazović, Vončina i dr.

IV dvorana – U ovoj dvorani prikazani su glavni momenti političkog zbivanja u Dalmaciji i Istri. 1861. g. Objavljivanje »Listopadske diplome« obnovilo je u Dalmaciji već ranije probudenu težnju za sjedinjenje s Hrvatskom.

Saziv prvoga dalmatinskog sabora u Zadru obnovio je staru raspravu između pristasa sjedinjenja i autonomaša. Javljaaju se brojni, često puta i žučni, spisi za i protiv sjedinjenja.

Iako je car izrazio spremnost da provede sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom, stvarno je sprečavao da to izvrši. Tako se predstavnici Dalmacije nisu pojavili na banskoj konferenciji u Zagrebu, na koju su bili pozvani. Sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom nije bilo u skladu s politikom bečkog dvora. Zato je dvor u Dalmaciji potpomagao autonomaše, koji su se protivili sjedinjenju.

Izbori za dalmatinski sabor obavljani su po izbornom redu, prema kojemu su autonomaši osigurali većinu. Neuspjeh na prvim izborima nije pokolebao narodnjake, već naprotiv oni započinju borbu s mnogo upornosti i zanosa. 1. III 1862. g. započeo je izlaziti »Il Nazionale«, glasilo narodnjaka. Istovremeno se otvaraju u svim većim mjestima čitaonice svojim radom na narodnom osvješćivanju naročito se ističu Miho Pavlinović, Miho Klaić i Natko Nodilo.

Godine 1861. izabran je i prvi istarski sabor. Izabrano je 30 zastupnika, a sjedište sabora bilo je u Poreču. Zahvaljujući sistemu posrednog glasanja, apsolutnu većinu u saboru imali su Talijani. Pa ipak je nekolicina slavenskih zastupnika u saboru započela odlučnu borbu za narodni jezik.

Jugoslavenska misao zasnovana na principima ravnopravnosti i uzajamnosti, a napose misao zbližavanja Hrvata i Srba, koja je tako duboko izražena 1861. godine, prodire od tada sve više u narod, da nakon mnogobrojnih prepreka konačno bude ostvarena tek kroz narodnu revoluciju u današnjoj jugoslavenskoj federaciji.

1861. GODINA U HRVATSKOJ

POVODOM 100-GODIŠNJICE
VELIKOG SABORA
I NARODNOG PREPORODA
U DALMACIJI I ISTRI

SVIBANJ – LIPANJ 1961.

POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE
JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI

6835

